

5. Opomene-li obec pobytu rozhodnouti o vzneseném nároku na přijetí ve svazek domovský, pokud se týká, o jeho přípověď do 6 měsíců počítaje dnem, kdy nárok vznesen byl, povolán jest k rozhodnutí představený úřad politický. Úřad tento rozhoduje též při odvolání, odepře-li obec pobytu přijetí do svazku obecního, pokud se týká, přípovědi jeho (§ 6 a též §§ 2—4, 5 cit. zák.).

6. Zákonem tímto z r. 1896 zrušují se §§ 8, 9 a 10 zák. ze dne 3. prosince 1863 č. 105 ř. z.

Právo dvorské.

I. Pojem, význam a dějinný vývoj.

Selský stav v sobě zahrnuje onu třídu venkovského obyvatelstva, jehož bezprostředným a výhradním zaměstnáním jest polní hospodářství a průmysl s tímto spojený. Hospodářský majetek, který slouží selskému stavu k výživě, a na němž provozuje se polní hospodářství a hospodářské živnosti, sluje selským statkem. Selské statky mají jak v politickém tak v hospodářském směru pro rozvoj života státního veliký význam. Neprávem spatřuje se tudíž ve zdravém selském stavu jeden z nejpevnějších základů státu, a význam selského stavu stoupá s kulturním vývojem země. Selský stav byl za všech dob nejkonservativnějším elementem státu a osvědčil začasté větší sílu odporu než ostatní kategorie obyvatelstva, poněvadž on se může ve vyšším stupni omeziti, jelikož mu půda vždy poskytne dostatečné výživy.

V novější době jest selským statkům bojovati jednak s hospodářskou krizí jednak s konkurencí parcelového hospodaření. Čím více ceny pozemků následkem kulturního rozvoje stoupají, tím více vystupuje v popředí snaha, pozemky zmenšiti a půdy s vynaložením více práce a kapitálu ve vyšší míře využítkovati. To má však za následek, že selské statky se rozbíjí, aby se při vzrůstajícím počtu obyvatelstva větší poptávce vyhovělo. Ceny menších pozemků jsou vždy značně vyšší než větších, poněvadž jest na ně vždy daleko větší počet kupců než na tyto.

Státní správy musely tudíž učiniti opatření k udržení selských statků i ceny jejich; avšak o tom, jaké zásady by se tu měl stát přidržeti, strhl se v theorii tuhý zápas. Schäffle a Lorenz ze Steinu vyslovili se pro to, aby k udržení a k ochraně před pozbytím ceny selských statků bylo cestou zákonodárnou o to postaráno, aby byly vydány zákazy hypotekárního zavazení pozemku za nedoplatky kupní a dědické. Náhledu tomuto se právem odporuje, jelikož v naší době nelze rolníka od hypotekárního úvěru zrazovati. Spíše jest třeba učiniti taková zákonná opatření, jimiž se volný pohyb selských statků nestěžuje. — Rakouské zákonodárství mělo již od nejstarších dob na zřeteli integritu a pokud možná nedělitelnost selských statků a připustilo tudíž při zákonné dědické posloupnosti v zájmu selského stavu a selských statků speciální ustanovení, jež dle § 761 o. o. z. obsahují zákony politické.

Tyto zvláštní předpisy měly za účel při zákonné posloupnosti nedělitelnost majetku pozemkového a při nastupování resp. převzetí selského statku přednost dědiců mužských před ženskými, starších před mladšími. Již patentem ze dne 3. dubna 1787 č. 658 sb. z. s. byl učiněn pokus zavést všeobecný řád postoupnosti pro selský stav ve veškerých dědičných zemích německých.

Tento zákon však potkal se s velikými obtížemi tak, že zvláště pro odpor samého stavu selského nemohl býti uskutečněn. Na to byla vydána pro jednotlivé dědičné země speciální nařízení ohledně zákonné posloupnosti ve statky selské; tak pat. ze dne 29. října 1790 č. 72 sb. z. s. pro Rakousy nad a pod Enží; týž patent vyhlášen s nemnohými modifikacemi i v Čechách pat. ze dne 26. května 1791 č. 152 sb. z. s.; v Solnohradsku dv. d. ze dne 16. prosince 1826, Gouttova sb. zák. sv. 37 str. 410; ve Štýrsku pat. ze dne 19. dubna 1793 sb. z. pol. sv. 2. str. 88; v Krajině pat. ze dne 4. ledna 1793 č. 79 sb. z. s., potvrzený dv. d. ze dne 21. února 1816 č. 1212 tamtéž.

Druhdy činil se při selských statcích důležitý rozdíl mezi pozemky dominikálními a rustikálními. Prvější bývaly přenechávány od vrchností poddaným jako emfyteutické usedlosti proti určité roční činži v požitkové vlastnictví s výhradou vrchního vlastnictví, kdežto rustikální pozemky bývaly uváděny ve starých berních rolách a v katastru jako pozemky poddaným náležející, z nichž tito řádnou pozemkovou daň platili.

Byly-li v pozůstalosti rustikální pozemky, platily asi tyto zákonné předpisy: Jestliže manžel druhého přečkavší (muž nebo žena) byl již ve spoluvlastnictví selského statku, může vyplacením uprázdněné části nabýti vlastnictví celého statku. Není-li tomu tak, musí při dělení mezi více dětí selský statek vždy býti přidělen nejstaršímu synovi, nebo není-li tu synů, nejstarší dceři. Nebylo-li by ani dcer, nastupuje v pozůstalost nejstarší ze žijících vnuků resp. vnuček atd., poněvadž výrazem »děti« jest rozuměti vůbec potomstvo. Kdo takovým způsobem nabude selského statku, jest povinen dědice nebo spoludědice dle pravé ceny statku určené buď dobrovolným dohodnutím nebo řádným odhadem vyplatiti. Zemřel-li držitel selského statku, nezanechav potomstva, jest ponecháno libovůli dědiců, kdo z nich má statek obdržeti nebo zdali jej chtějí prodati. Předpisy tyto, jelikož se netýkají posloupnosti dědičné, nýbrž toliko rozdělení dědictví, měly míti průchod netoliko při posloupnosti zákonné, nýbrž i když šlo o posloupnost ze smlouvy nebo testamentu; ohledně obyvatelů měst, majících vedle své živnosti také selský statek, měly platiti jen tehdy, když jej pro blízkost sami mohli vzdělávati.

Dělení selských statků předsevzaté proti předpisům a dědičné posloupnosti v ně nemělo právních účinků a bylo nezpůsobilé založiti vydržení ve smyslu § 1455 o. o. z. Tyto staré předpisy se však nikterak neosvědčily, jelikož byly povahy toliko negativní, a byly tudíž v novější době ve většině korunních zemí zrušeny; poslední zbytek těchto omezení odstranil zák. ze dne 27. ledna 1868, č. 79 ř. z., jímž bylo ustanoveno, že předpisy ohledně zůstavení selských statků a rozdělení jich mezi více spoludědiců nebo mezi dědice a manžela na živě zůstavšího, pokud obsahují odchylky od ustanovení o. o. z., v těch zemích nebo částech zemí, kde dělení selských statků již omezeno nebylo, po uplynutí tří měsíců ode dne vyhlášení tohoto zákona platnosti pozbývají, a že v těch zemích a částech, kde posud byla v platnosti omezení dělitelnosti selských statků, v případě zrušení těchto omezení mají ony předpisy pozbyti platnosti po uplynutí tří měsíců ode dne, kdy zemským zákonem byla tato omezení zrušena.

Omezení dělitelnosti selských statků byla zrušena: v Čechách zákonem ze dne 20. prosince 1869, č. 152 z. z., na Moravě zák. ze dne 24. září

1868, č. 25 z. z., ve Slezsku zák. ze dne 16. října 1868, č. 21 z. z., v Bukovině zák. ze dne 24. dubna 1868, č. 5 a ze dne 13. října 1868, č. 15 z. z., v Haliči zák. ze dne 1. listopadu 1868, č. 25 z. z., v Korutanech zák. ze dne 1. listopadu 1868, č. 29 z. z., v Dol. Rakousích zák. ze dne 5. října 1868, č. 15 z. z., v Solnohradech zák. ze dne 22. října 1868, č. 28 z. z., ve Štýrsku zák. ze dne 24. září 1868, č. 17. z. z., ve Vorarlbersku zák. ze dne 15. října 1868, č. 46 z. z. V Dalmacii, v Přímoří, v Krajině a v italské části Tyrol nebyla vůbec dělitelnost selských statků ani před rokem 1868 omezena; pro tyto země vstoupilo tudíž v život společné dědické právo ohledně selských statků již tři měsíce ode dne vyhlášení říšského zákona ze dne 27. června 1868.

Zákonné zrušení nedělitelnosti nemělo však žádoucího výsledku. Naopak od let vyskytovaly se již žaloby, že blahobyť sedláků klesá.

V uvážení, že ve zdravém a silném stavu selském nutno spatřovati hlavní podmínku spořádaného státu ve směru hospodářském, politickém i socialním, a že rány zasazené stavu selskému mají v zápětí vážná a trvalá porušení v organismu státním, pomýšleno na odpomoc cestou zákonodárnou. Zvláště tížily selské obyvatelstvo stále rostoucí veřejné dávky a to ani ne tak státní berně jako spíše dávky zemské, okresní a obecní. Dále působí velice škodlivě nedostatek přiměřených zařízení a společenské organizace osobního úvěru, dále velká konkurence ve všech oborech hospodářské produkce, jež překáží vývozu a jejímž následkem byl dokonce zánik mnohých odvětví hospodářského průmyslu jako ku př. vinopalnictví, pivovarnictví a vyrábění sladu. Konečně také nelze popírat, že selský stav rovněž jako ostatní obyvatelstvo upadl v nádheru z mezí jeho poměrů vystupující a zvykl různým potřebám, jichž rozumně odůvodniti nelze.

Před zrušením dotčených předpisů provedla vláda důkladné šetření o možných jeho následcích a na základě jeho, jakož i na základě úsudků centrálních úřadů předložila dne 11. března 1884 poslanecké sněmovně návrh zákona »o zavedení zvláštních předpisů o dělení pozůstalostí pro hospodářské usedlosti střední velikosti« k ústavnímu projednání (viz motivy k zák. ze dne 1. dubna 1889 č. 52 ř. z.).

II. Tento zákon ze dne 1. dubna 1889 jest zbudován na následujících zásadách:

1. Pro hospodářské usedlosti střední velikosti opatřené obytným stavením (dvory) vstupují v život dle tohoto zákona a dle zemských zákonů, jež mají býti na jeho základě vydány, zvláštní předpisy o dělení dědictví (§ 1, odst. 1).

2. Na statky jsoucí ve svazku fideikomisním nebo berním se zákon tento nevztahuje (§ 2).

3. Ustanovení tohoto zákona mají místo při zákonné posloupnosti vždy, při posloupnosti z testamentu nebo ze smlouvy však jen tenkrát, když zůstavitel některou z osob mezi zákonnými dědici v o. o. z. jmenovanými ustanoví za svého nástupce (§ 3).

4. Přejde-li pozůstalost vlastníka dvoru na více osob, může dvůr s příslušenstvím připadnouti toliko jediné osobě, nástupci (§ 4).

5. Při rozdělení dědictví se přiřkne dvůr nástupci, který až do výše volné ceny dvoru se stává dlužníkem pozůstalosti (§ 6.).

6. Zůstavitel může přednost nástupce omeziti, zrušiti, nebo v mezích práva na povinný podíl rozšířiti (§ 11).

7. Práva na povinný podíl se předpisy o dělení pozůstalosti netýkají. Vypočtení povinného podílu má se dle § 7 tohoto zák. položiti za základ stanovená cena dvoru. Tato cena však nesmí nikdy býti určena pod obnosem, dle něhož se vyměřuje státní poplatek z převodu jmění (§ 13).

8. Na dvůr jsoucí ve vlastnictví více osob se ustanovení tohoto zákona nevztahují (§ 14).

9. Tento zákon vstupuje v život v jednotlivých zemích současně s těmi předpisy zákonnými, jež o témž předmětu vydalo zemské zákonodárství pro dotyčné země nebo jednotlivé části jejich na základě tohoto zákona nebo na základě již stávajících ustanovení (§ 17).

III. Soudní intervence má místo v následujících případech:

1. když ohledně ceny dvoru nebylo docíleno dohodnutí, má cenu určití soud dle volného uvážení nařídív prve odhad znalci a slyšev představeného obce (§ 7). Otázka, jakým způsobem a na kterém základě má se státi ocenění dvoru k účelu projednávání a rozdělení pozůstalosti, od níž závisí také rozhodnutí o mnohých jiných ustanoveních tohoto zákona, jest jedna z nejobtížnějších a zavdala též podnět ve výboru poslanecké sněmovny k velkým debatám a všestranným úvahám.

2. Rozdělení pozůstalosti dlužno vždy u soudu předsevzítí anebo soudu k schválení předložiti (§ 8 poslední věta).

3. Neshodnou-li se strany o lhůtě, splátkách nebo mezitímném zúrokování podílu, jenž má se vyplatiti spoludědicům, má o těchto otázkách rozhodnouti dle volného uvážení (§ 9).

4. Soud má v každém případě k žádosti příjemce dvoru povolití k úplnému vyrovnání těchto podílů lhůtu 3letou ode dne, kdy přiřknutí nabylo právní moci. Určení tohoto platebního termínu nesluší pokládati za omezení povinného podílu (§ 13).

IV. Spolupůsobení zemského zákonodárství.

1. Jemu jest vyhrazeno ustanoviti, které dvory mají ve smyslu tohoto zákona platiti za dvory střední velikosti (§ 1). Vzhledem k veliké různosti poměrů v jednotlivých zemích muselo číselné stanovení maxima a minima výměry plošné nebo katastrálního výnosu býti ponecháno zákonodárství zemskému.

Zemskému zákonodárství bylo dále vyhrazeno určití:

2. které nemovitosti a která poživací práva mají se pokládati při tom za části dvoru (§ 1, 2. odst.).

3. Při určení příjemce dvoru jest zemské zákonodárství vázáno právem a řádem zákonné posloupnosti, a toliko v těchto mezích ustanovuje pořad, v jakém jednotliví dědici zákonem zároveň povolání v případě neshody k převzetí dvoru jsou povolání (§ 5, 1. odst.).

4. Zemské zákonodárství může naříditi, že na živě zůstavší manžel má usedlost obdržeti hned po potomcích zůstavitelových před ostatními příbuznými. Vlastní děti mají přednost před adoptovanými, manželské před nemanželskými. Děti legitimované jsou postaveny manželským dětem na roveň (§ 5, 2. odst.). Vzhledem k tomu, že právě nedělené udržení dvoru jako celku jest cílem zákona, kterémužto účelu i spoludědici jistou obět přinéstí musí, jevílo se nutno nedopustiti, by zemské zákonodárství omezilo toto právo toliko na nejbližší dědice, tak že toto má též rozsah jako zákonné dědické právo příbuzných dle ustanovení o. o. z.

5. Zemské zákonodárství může stanoviti, že má při ocenění usedlosti býti vzat za základ místo určení soudem několikanásobný obnos katastrálního čistého výnosu (§ 7).

6. Zemské zákonodárství může pro případ, že cena převzetí soudem byla určena (§ 7, odst. 1.) naříditi, že ve prospěch příjemce může býti odečten jistý obnos, který však nesmí přesahovati jednu třetinu soudem vyšetřené ceny dvoru bez břemen (§ 10).

7. Ohledně dvorů, jež jsou ve spoluvlastnictví manželů a jež leží v územích, pro která zemské zákonodárství stanovilo, že v případě smrti jednoho z obou manželů druhý manžel, ač není-li tomu na odpor poslední pořízení zůstavitelovo nebo smlouva, jest oprávněn převzítí část dvoru do pozůstalosti náležející, má zemské zákonodárství určití, zda a pokud mají míti průchod ustanovení §§ 7, 9 a 10 i při převzetí usedlosti na živě zůstavším manželem (§ 14).

7. Jestliže stanoví zemské zákonodárství pro dvory v § 1 vytčené omezení volné dělitelnosti nebo vydá nařízení, dle nichž majitelé takových dvorů nebo větších hospodářských usedlostí jich naprosto nabyti nemohou nebo toliko za jistých podmínek a s jistým omezením mají předpisy tohoto zákona míti průchod s tím omezením, že vlastník dvoru jest omezen ve své dispozici nad ním předpisy zemským zákonodárstvím v tom ohledu vydanými (§ 16).

Ku konci budiž poznamenáno, že tento zákon v jednotlivých korunních zemích nebyl prohlášen, poněvadž dotyčné zemské zákony až posud nebyly vydány, nýbrž naopak spíše ve většině korunních zemí proti zásadám a omezením tohoto zákona vznikla značná nechuť, takže vstoupení tohoto zákona v život v dohledné době sotva lze očekávati.

Právo honební.

I. Pojem a historický vývoj.

Právo honební v nejširším slova smyslu jest soujem zákonných předpisů, kterými upraveno jest právo zabíjeti zvěř; v užším slova smyslu rozumí se právem honebním výhradný a samostatný nárok jednotlivých (fysických nebo právnických) osob, kterýž opravňuje je zabíjeti a přivlastniti si zvěř nalézající se v určitém prostorně obmezeném okrese.

Podle práva římského vyplývalo právo honební z vlastnictví pozemkového. Držitel pozemku byl oprávněn zabrániti každému jinému v honbě na svém pozemku (*ius prohibendi, ne quis ingrederetur*). Mohl pak každého, kdo si osoboval právo honby na jeho pozemku, stíhati *actione iniuriarum* nebo *interdicto uti possidetis*. Honil-li však někdo nedbaje toho na cizích pozemcích, nabýval okupací vlastnictví zvěře (L. 3 § 1 D. de rerum acquir. dom.). Naproti tomu směl poživatel (*usufruktuár*) stejně jako vlastník prováděti honbu na cizím pozemku, poněvadž *usufructus*, jakožto právo těžiti vším možným způsobem z pozemku, zahrnoval v sobě též právo honby (l. 62 Pr. D. de us. fruct. 7, 1).

Právo honební v dnešním slova smyslu bylo římskému právu neznámým; neboť jedině honba sama, nikoli však přisvojení si zvěře pokládalo se za výhradné právo jednotlivé oprávněné osoby, jmenovitě vlastníka pozemku, kdežto vlastnictví zvěře nabyt okkupant následkem vzetí v držbu, ať už k honbě oprávněn byl nebo ne. Zvěře tedy jakožto věci jsoucí bez pána mohl se volně kdokoli zmocniti.